

136. *Tilia platyphyllos* Scop. — Lipa wielkolistna

Gatunek środkowoeuropejski obejmujący swym zasięgiem prawie całą południową Europę z wyjątkiem południowej i zachodniej części półwyspu Iberyjskiego, jak również Korsyki, Sardynii i południowej Sycylii. Występuje także w Malej Azji i na Kaukazie, a wyspowo w Danii i w południowo-zachodniej Szwecji.

Przez Polskę przebiega północna granica zasięgu lipy wielkolistnej, przy czym jej stanowiska są rozproszone i rzadsze niż to się powszechnie przyjmuje. Rośnie ona zwykle w jednostkowej domieszce w lasach mieszanych (*Querceto-Carpinetum*, *Acereto-Fraxinetum*, lub nawet *Fagetum*), zwykle na stromych zboczach i urwiskach, a także nad potokami. W Jurze Krakowsko-Wieluńskiej oraz w okolicach Kielc występuje na skałkach wapiennych w miejscach nasłonecznionych, wśród zarośli kserotermicznych. Są to stanowiska bardzo ubogie, reprezentowane przez nieliczne, zwykle stare drzewa. *T. platyphyllos* jest tu bezspornie gatunkiem reliktowym z postglacjalnego optimum klimatycznego.

Na Lubelszczyźnie, skąd ostatnio podaje ją D. Fijałkowski (1959, 1960, *Fragm. Fl. et Geobot.*, in litt.) występuje również w jarach lessowych. Na Śląsku jest prawdopodobnie w wielu miejscach tylko sadzona, a nie dzika, jednakże odróżnienie od siebie tych stanowisk jest obecnie bardzo trudne. Podobnie krytycznie trzeba się ustosunkować do jej naturalnego występowania w województwie zielonogórskim i łódzkim. W Karpatach wiekowe drzewa lipy szerokolistnej znane są z wielu wiosek, przy czym, być może, są to drzewa, które zachowały się tam po wycięciu lasów. Do dużych osobliwości należy zaliczyć stanowiska *T. platyphyllos* z Gór Świętokrzyskich, gdzie rośnie ona po północnej stronie Łysicy w gęstym drzewostanie bukowo-jodłowym.

Najwyżej położone stanowiska *T. platyphyllos* znajdują się w Pieninach — po 960 m n. p. m. (Trzy Korony) oraz w Bieszczadach Zachodnich — Czartoryja koło Chryszczatej, 880 m (A. Jasiewicz, in litt.). W Gorcach występuje ona aż po 800 m (J. Kornaś, 1957, *Monogr. Bot.*, 5), na Cergowej Górze po 690 m (T. Tacik i in. 1957, *Acta Soc. Bot. Pol.*, 26, 1) a w pasmie Policy po 480 m (B. Stuhlikowa, L. Stuhlik, 1962, *Fragm. Fl. et Geobot.*, 8,3). W Tatrach lipa szerokolistna jest zapewne tylko gatunkiem sadzonym.

Północną granicę zasięgu *T. platyphyllos* w Polsce wykreślił po raz pierwszy K. Łapezyński w 1892 r. (*Pam. Fizj.*, 12).

A Central European species, extending its range over almost all of southern Europe except for the south and west parts of the Iberian Peninsula, Corsica, Sardinia and southern Sicily. It appears also in the Middle East, on the Caucasus, and as outliers in Denmark and south-west Sweden.

Through Poland runs the northern limit of the range of *Tilia platyphyllos*, and the stands of it are scattered and more rare than it is generally assumed. It usually grows as single individuals in mixed forest stands (*Querceto-Carpinetum*, *Acereto-Fraxinetum*, or even *Fagetum*), usually on steep slopes and escarpments, and also along streams. In the Kraków-Wieluń Jura, as well as near Kielce it grows on chalk rocks in insolated places, together with xerothermic shrubs. These are very poor stands represented by few, usually old individuals. Here *T. platyphyllos* is undoubtedly a relict species from the climatic post-glacial optimum.

In the Lublin District, where it was recently reported by D. Fijałkowski (1959, 1960, *Fragm. Fl. et Geobot.*, in litt.) it occurs also in loess valleys. In many parts of Silesia it is probably planted only,

and not wild, however the distinction of natural from artificial stands is now very difficult. Also one has to be critical when discussing its occurrence in the Zielona Góra and Łódź districts. In the Carpathians old individuals are known in many villages, and it is probable that they are individuals which remained after the removal of the forests. One has to consider as very unusual the stands of *T. platyphyllos* in the Świętokrzyskie Mountains, where the tree grows on the northern side of Łysica, in a dense beech-fir forest.

The highest elevations that *T. platyphyllos* reaches in Poland are 960 m above sea level in the Pieniny (Trzy Korony) and 880 m in the western Bieszczady — Czartoryja near Chryszczata (A. Jasiewicz in litt.). In the Gorce it occurs as high as on 800 m (J. Kornaś 1957, Monogr. Bot., 5), on the Cergowa Góra up to 690 m (T. Tacik et al. 1957 Acta Soc. Bot. Pol., 26,1), and in the Polica range up to 480 m (B. Stuhlikowa, L. Stuhlik 1962 Fragm. Fl. et Geobot. 8, 3). In the Tatra mountains it is presumably a planted tree only.

The northern range of *T. platyphyllos* in Poland was first drawn up by K. Łapczyński in 1892 (Pam. Fizj., 12).

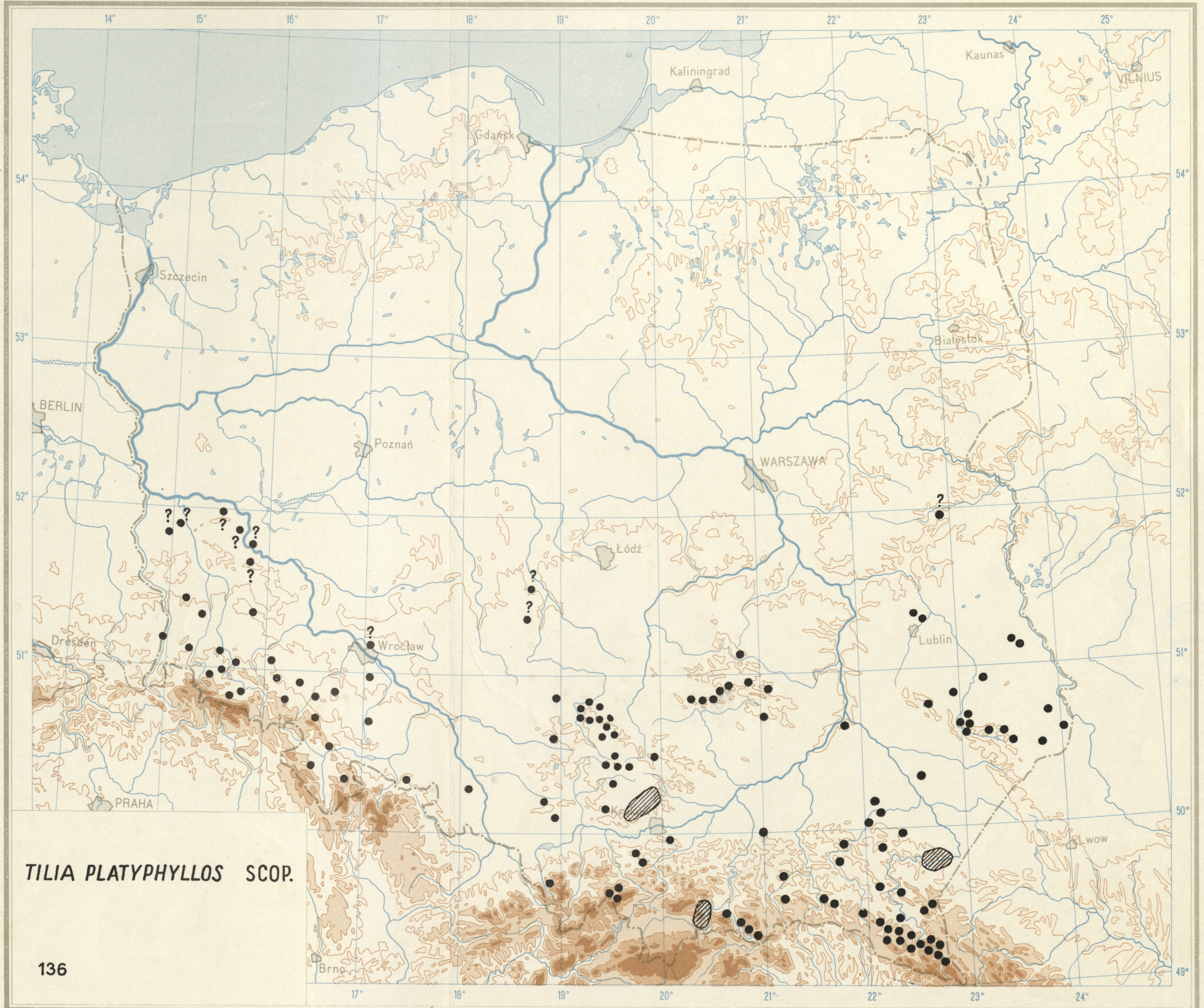
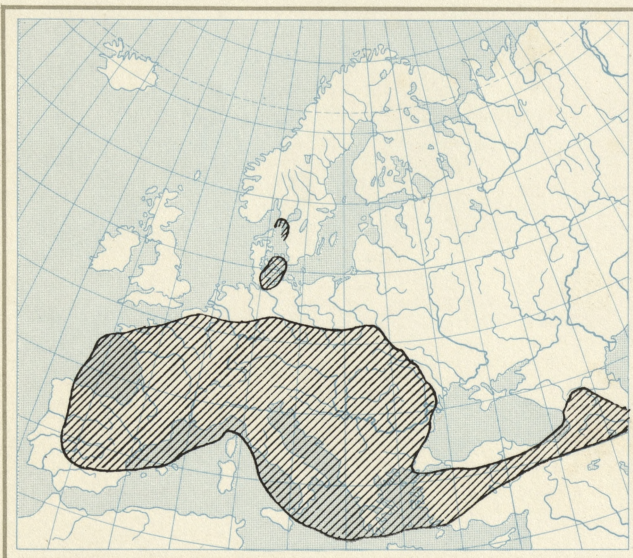
Вид средне-европейский, охватывающий своим ареалом почти всю Южную Европу за исключением южной и западной части Пиренейского полуострова, также Корсику, Сардинию и Южную Сицилию. Выступает также в Малой Азии и на Кавказе и местами в Дании и Южно-западной Швеции.

Через Польшу проходит северная граница ареала *T. platyphyllos*, причем местонахождения ее разбросаны и выступают реже, чем это повсеместно принимается. Обыкновенно растет она в одиночной смеси в смешанных лесах (*Querceto-Carpinetum*, *Acereto-Fraxinetum*, или даже *Fagetum*), почти всегда на крутых склонах и обрывах, а также вдоль горных ручьев. В Краково-Велюньской юре, а также в окрестностях Кельц, она растет на известковых скалах в местах выставленных на действие солнца среди ксеротермических зарослей. Эти местонахождения очень незначительны и представляются только немногими, обычно старыми экземплярами. Бесспорно *T. platyphyllos* является здесь реликтовым видом из послеледникового климатического оптимума.

В Люблинском воеводстве, где в последнее время открыл ее Д. Фиялковски (1959, 1960, Fragm. Fl. et Geobot., in litt.) растет также в лессовых оврагах. В Силезии по всей вероятности во многих местах растет саженная, а не дикая, Однако в настоящее время отличить эти местонахождения очень трудно. Также критически следует отнестись к ее натуральному выступлению в Зеленогурском и Лодзинском воеводствах. В Карпатах старые деревья *T. platyphyllos* известны во многих деревнях, причем это могут быть деревья, которые остались после вырубki лесов. К большим достопримечательностям следует причислить местонахождения *T. platyphyllos* в Свентокшижских горах, где растет она по северной стороне Лысицы, в густом буко-пихтовом древостое.

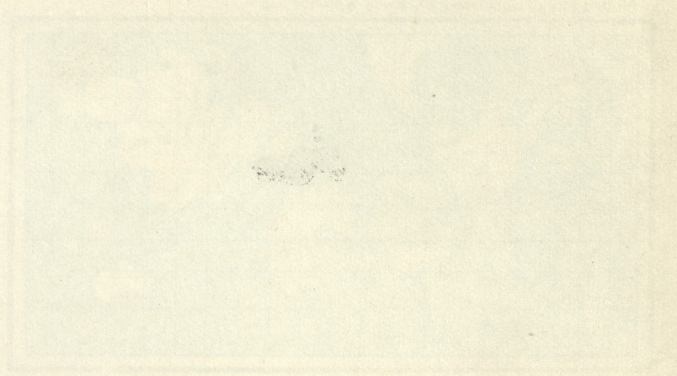
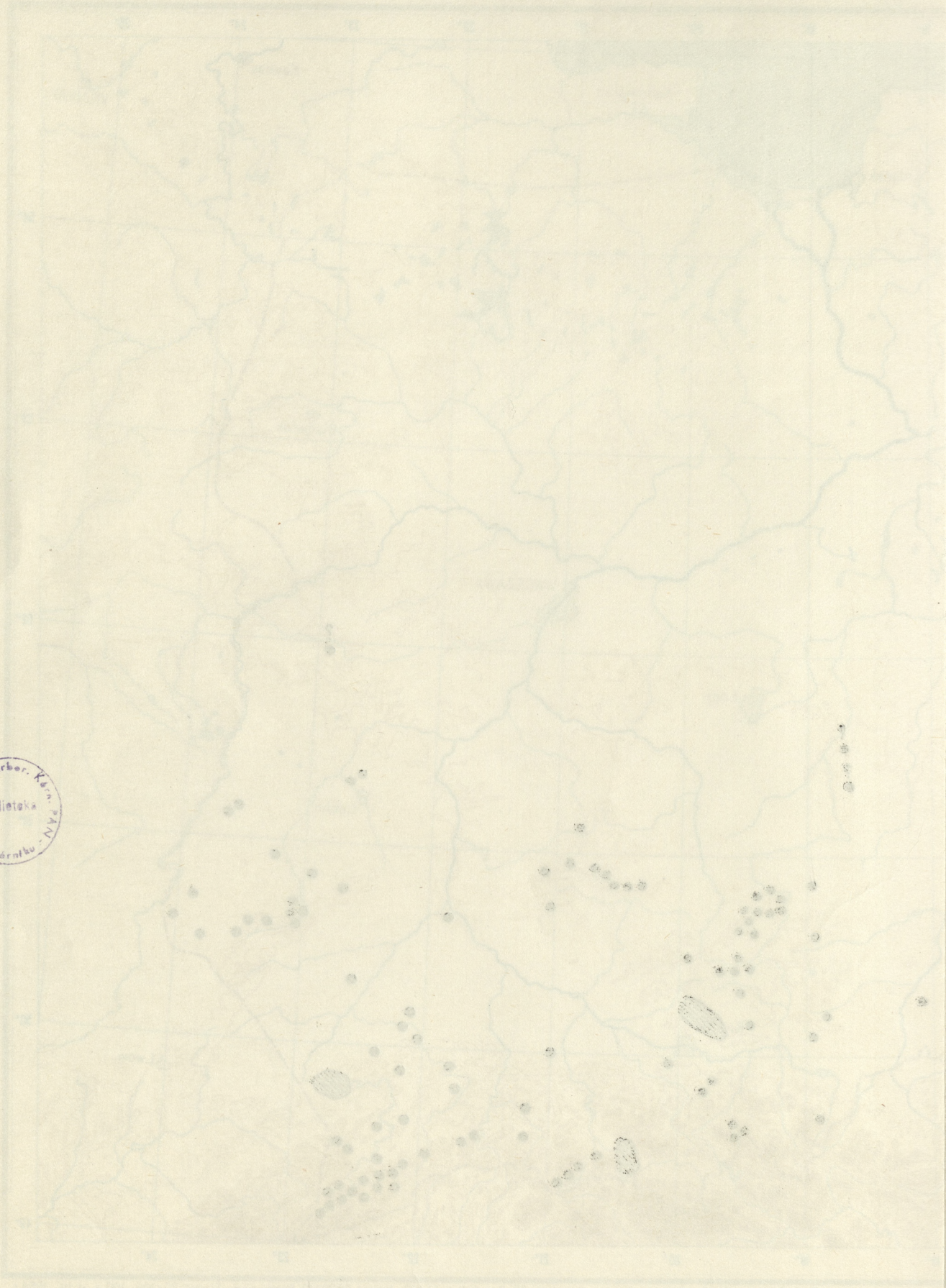
Самые высокие местонахождения *T. platyphyllos* находятся в Пенинах 960 м н.у.м. (Три Короны), а также в Западном Бескиде — Чартория возле Хрищатой, 880 м (А. Ясевич, in litt.) В Горцах растет она до 800 м (Й. Корнась, 1957, Monogr. Bot., 5), на Церговой горе до 690 м (Т. Тацик и ин. 1957, Acta Soc. Bot. Pol., 26,1), а в хребте Полицы до 480 м (Б. Стугликова, А. Стуглик, 1962, Fragm. Fl. et. Geobot., 8, 3). В Татрах *T. platyphyllos* по всей вероятности является видом саженным.

Северную границу ареала *T. platyphyllos* в Польше впервые начертил К. Лапчински в 1892 г. (Pam. Fizj., 12).

TILIA PLATYPHYLLOS SCOP.

136

TILIA PLATYPHYLLOS SCOP.

128